

SÜMER GÜREL
1933, 27 Nisan 2018, Lille

ÖĞRETİRKEN ÇOK İLKELİ VE DE ÇOK SABIRLIYDI

K. Taylan Dericioğlu*

Hem mesleğimle hem de beni bu mesleğe hazırlayacak olan hocam Sümer Gürel ve asistanı Raci Bademli'nin yanı sıra diğer meslektaşlarımla tanışmam, 1968 yılının Eylül ayının ikinci yarısında başlayan akademik yılın ilk "CP 101 Basic Design" dersinde gerçekleşti. Liseden yeni mezun olmuş, üniversite havasını solumaya başlamış ve yoğrulmaya hazır bir 68 kuşağı üyesi olarak, ilk dersime bazı ön hazırlıkların üzerimdeki etkileriyle katıldığımı anımsıyorum. Ön hazırlık denilen olay; benim lise son sınıf öğrencisiyken ODTÜ'de mimarlık ve şehir plancılığı öğrenimi gören ağabeylerimden bilgiler edinmem ve öneriler almamdı. ODTÜ fakülte seçenekleri arasında ağabeylerimin bana verdikleri öğüt; "eğer elin resim ve çizim yapmaya yatkın ise, senin için uygundur!" olmuştur.

Bu öğüt aklımdayken; Sümer Hocamızın üç buçuk saat süre vererek bizden "doodling" tekniğiyle işlememizi istediği ilk ödev teması olan "relaxation of mind" karşısında, ne yapacağımı gayet iyi biliyordum. Önümdeki 50 cm x 70 cm ebatlarındaki beyaz Schöller kartonunu; sırtını ağaca dayayarak çimenlere uzanmış olan, karşısındaki şelaleden gürül gürül akan sulara bakarak dinlenen ve kafasını boşaltmaya çalışan bir kişiyi resmetmekle, ödevimin gereğini yarım saat içerisinde yerine getirmiş olduğuma dair kendime inancım tamdı. Hemen yanımdaki çizim masasında ise; elindeki kurşun kalemi ödev kartonuna değdirmeye çekinen ve üç buçuk saat boyunca hiçbir şey yapmaksızın tereddütlü gözlerle baktığı boş kartonu en sonunda Sümer Hocamın masasına bırakan Lale Beşkök (Saylan) arkadaşımın durumuna da, "sınavda boş kâğıt verdi" diye gerçekten çok üzül müştüm.

Ertesi günkü dersimizde ilk günün ödev teslim örneklerine bakılarak yapılan yorumlar ve tartışmalar; benim için tam bir "yıkım", ama yaşamaya başladığım düşünsel dönüşüm sürecinde de tam bir "başlangıç noktası" oldu. Artık el yatkınlığının yerini düşünsel yatkınlık almaya başlamış ve Sümer Hocamızın şekillerden ve renklerden oluşan "serbest el" grafiksel bütünlemelere dayalı ödevleri, bizi aşamalı bir yönlendirme sürecine sokmuştu. Bu doğrultuda ilk adımlarımızı "soyutlama" çalışmalarına odaklandıran Sümer Hocamız; şekillere kavram yüklemelerinde bulunarak, grafik anlatımlara doğru ilerlememizi öngörüyordu. Bu soyut anlatımların; analogik yaklaşımlarla birer "mesajlaşma" aracı olarak kullanılması ve disiplinler arası iletişim ortamında paylaşılması, bizim lisede biçimci pedagojik yöntemler ve koşullandırmalar sonucu ortaya çıkan kaba yapımızı birbiri ardına gelen heykeltıraş darbeleri gibi, ilkin yontuyor sonra işliyor ve inceltiyordu. Darbelerin yerini giderek dokunuşlar alıyordu.

Sümer Hocamız öğretirken çok ilkeli ve de çok sabırlıydı. Öğrencilerine doğrudan aktarımlar yerine, odak temalara ilişkin öz bilgileri vermeyi tercih eder, öğrenme sürecini ise onların düşünerek, araştırarak, tartışarak ve değerlendirerek kendi kendilerine sürdürmelerini yeğlerdi. Başka bir deyişle; bizleri "olabildiğince" kendi başımıza yüzme öğrenmek için havuza atmıştı. Ancak zora girdiğimiz hallerde ve "gerektiğince" can simidini bize atıyor ve sonra tekrar geri çekilerek yüzme çabalarımızı izlemeye devam ediyordu. Kendine özgü eğitim ve öğrenim sürecini böyle işletiyor ve kafamızın içini devamlı aktif tutuyordu. Günlük ödevlerden aldığımız notları

* Doç. Dr., Şehir Plancısı

da katiyen söylemezdi ve bizleri ödevlerimiz hakkında yapılan eleştirilerle baş başa bırakarak, sürekli düşünmeye iterdi. "Relaxation of mind" konulu ödevde de Lale Beşkök (Saylan) arkadaşımızın en başarılı örneği sunduğunu ertesi günkü eleştirilerden anlamıştık, ama ödev notu olarak AA aldığını ancak akademik yılın sonunda öğrenmiştik.

Sümer Hocamızın uyguladığı böylesine didaktik bir süreç içerisinde bizler; düşün dünyamızda darbeler ve öğrenim evrelerimizde de birbiri ardına gelen devrimler yaşıyorduk. Bir gün, çalınan bir plaktan dinlediğimiz müziğin soyutlamasını kartona yansıtıyorduk. Bir başka gün, Pir Sultan Abdal'ın; "Mühittin'em dervişem / Hak yoluna girmişem / 18.000 alemi / Bir zerrede görmüşem..." dizelerinin ilkin soyutlamasını, arkasından da üç boyutlu maketini yapıyorduk. Gün geliyor, bir "yaratık" üretiyor; yaşam ortamını ve çevresini tasarlıyor; işlev ve eylem atamalarında bulunuyor, kullandığı obje ve araçları tanımlıyorduk. Bu

akış içerisinde Sümer Hocanın temel tasarımıdan başlayan öğretisi bizi giderek felsefeye, bilimselliğe, bilimler arası ilişkilere, iletişime ve bütüncüllüğe götürüyordu. Hâlâ da götürüyor... Çünkü Sümer Hocamız temel tasarım öğelerinin sadece meslek yaşamımızda değil, günlük yaşamımızda da yararlanmak üzere bizlere sunumunu ve tarafımızdan sindirimini, özenle kurgulamış, duyarlılıkla tasarlamış ve dirayetle uygulamıştı. Öğretisi artık bizler için yaşam boyu kullanılmak üzere kalıcı olmuştu.

İşbirliğine ve takım çalışmasına olduğu kadar, buluş yoluyla öğretme ve öğrenme yaklaşımına dayandırdığı bu pedagojik süreç içerisinde kendisine ilginç gelen bir konu olursa karşısındakini gözlerini açarak dinler, vurgulamak istediği bir konu olursa da karşısındakine gözlerini açarak konuşurdu. Onun o açık gözleri ya bir ışık arayışı içerisinde olduğu, ya da bir ışık iletiminde bulunduğu anlamına gelirdi...

* Y.Şehir Plancısı (ODTÜ)

GERİDE UNUTULMAZ ŞEYLER BIRAKABİLEN KİŞİLER ÖLMÜYORLAR, HEP BİZLERLE BİRLİKTELER

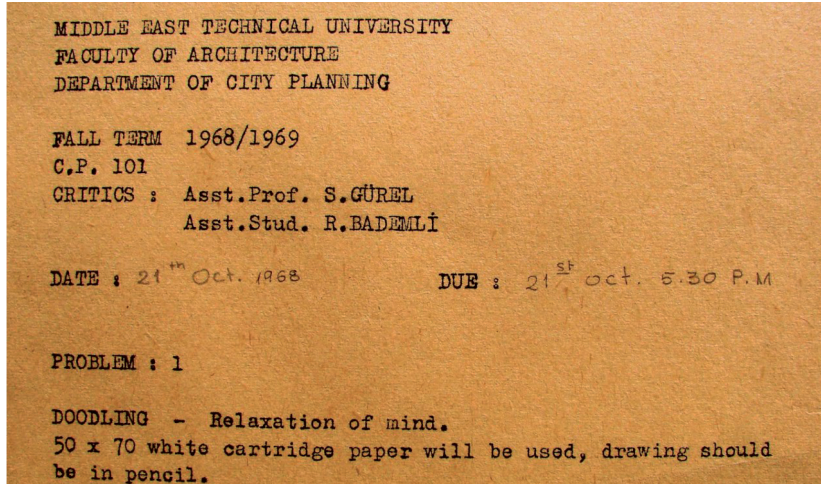
Ömer Kırıl*

Sümer Hocamla, 21 Ekim 1968 tarihinde, CP 101 Basic Design stüdyosunda tanıştım. Stüdyoya Raci Hoca ile birlikte gelmişlerdi. Sümer Hoca o zamanlar 35, Raci hoca da 24 yaşlarındaydılar. Basic Design Stüdyosu aslında bizim için yeni bir görsel dil öğrenme ve uygulama mekânı olmuştu. Sümer Hoca o sıralar, "Şehir Planlamaya Giriş" dersini veriyordu. Onun için de Basic Design dersi yeniydi ve ilk kez 1968 ders yılında bize "Basic Design" dersi vermeye başlamıştı. Sümer Hoca'nın daha sonraki anılarından, "Basic Design" dersinin "asal/düşünsel kurgusu"nun Raci Hoca'nın olduğu, kendisinin de deneyim ve birikimleri (özellikle Danimarka'daki yılların öğrettikleri) ile katkıda bulunduğunu öğrenmiştik. Sümer Hoca daha sonra ODTÜ'de Raci Hoca ile geliştirdikleri Basic Design eğitim modelini, İzmir'de Ege Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi'nde, 1989-92 yılları arasında Karaçi'de (Pakistan) Mimarlık-Planlama Fakültesi'nde ve son olarak emekli oluncaya dek 1993-2000 yılları arasında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde uygulamıştır.

Sümer Hocamla 1968'de başlayan öğrenci-hoca ilişkisi zaman geçtikçe önce meslektaşlık sonra da dostluk seviyesine kadar uzandı. 1985'te Mekke Bölgesi, Planlama ve Geliştirme Projesi'nde çalışırken beni de projede çalışmam için önermiş ve birlikte çalışmıştık. Mimar Sinan Üniversitesi'nde ders verirken, Dikmen Vadisi ve Çukurova Projesi deneyimlerimi öğrencilerine anlatmam için çağırılmıştı. Toplu Konut İdaresi'nde görev yaparken 1996'da Sümer Hocamın "Dar Gelirli Kesime Altyapısı Hazır Arsa Sunumu" araştırmasını desteklemiş ve TOKİ Konut Araştırmaları Dizisi içinde yayımlamıştık. Emekli olduktan sonra yurt dışındayken hastalanıp ameliyat olduğunda Sağlık Bakanlığı'ndaki bürokratik sıkıntılarının çözülmesinde yardımcı olmuşum. Bütün bu süreçlerde her zaman o alçak gönüllü ve içten kişiliğiyle sıcak dostluk ilişkileri kurmuştu.

Emekli olduktan sonra her yıl o sene yaşadıkları, yaptıklarıyla ilgili "yıllık name"ler yazar, dostlarıyla paylaşırdı. Sümer Hoca'nın bu Avrupalı yanı bulunduğu ortamlarda her zaman fark yaratırdı. Bizim sınıftan Arda Denkel arkadaşımız, Nusret Hızır

Hocayla öğrenciliğinde kurduğu usta çırak ilişkisinden sonra uluslararası tanınmış bir felsefeci olmuştu. Sümer Hoca sevgili Arda'nın ardından yıllık nameler kaleme alarak anma yazıları

yazmıştı. Kadirşinaslarıyla da hocalar arasında fark yaratmıştı. Raci Hoca'nın ardından da TMMOB Şehir Plancıları Odası'nın Planlama Dergisi'nde yayımlanan "Raci Bademli'ye Yıllık Mektup" yazmıştı. O mektubunda "sonsuzluğa uğurlanan sevgililerin unutulmaması"ndan söz etmiş ve asıl ölümün bireyin sosyal anlamda yani çevresi tarafından unutulması olduğuna değinerek, "Geride unutulmaz şeyler bırakabilen kişiler ölmüyorlar; hep bizlerle birlikteler..." değerlendirmesini yapmıştı. Şimdi, o değerlendirmeyi bizler Sümer Hocamız için yapıyoruz.

Sümer Hocamız geride hayatlarına dokunduğu, etkilediği öğrencileri, arkadaşları, dostları ve çocuklarının hafızalarında unutulmayacak birçok anı bıraktı. 68 yılı öğrencileri olarak bizler, Sümer hocamızı, onun dostluğunu ortak anılarımızda sevgiyle yaşatmaya devam edeceğiz.

* Prof. Dr., MSGSÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

ETKİLİ BİR HOCA

Gülşen Özaydın*

"Paşam, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'ne başlayarak artık bizim meslektaşımız oldunuz" hitabeti ve öğrenciyle kurduğu güçlü pedagojik ilişkiyle ilk günden onları hemen bölümün içine alıverir ve öğrencinin karşısında etkili bir hoca profili oluştururdu. Belli bir süre birinci sınıfın temel tasarım ve ön planlama atölyesinde birlikte olduk. Bu atölyeleri öğrencilerin henüz formatlanmış bir bilgiyle karşılaşmadan, kendilerini

rahatlıkla ifade edebilecekleri özgür bir ortam olarak kurgulanmasını ister ve çok önem verdiği felsefe ile temel tasarımda soyutlama düşüncesini arasındaki ilişkiyi öğretim programına yansıtmak için çaba gösterirdi. Hoca'nın ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'ndeki çalışma dönemi içinde kendisinden büyük bir övgüyle bahsettiği öğrencisi Arda Denkeli'nin daha sonraki profesyonel yaşamında Boğaziçi Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde hocalık

MSGSÜ - ŞBPB-1994, bölüm öğretim üyelerinin katıldığı bir yılbaşı kutlamasında konuğumuz Ruşen Keleşle birlikte Sümer Gürel Hocamız.

İstanbul – Durusu-Bir Atölye Gezisi sırasında (Durusu/İstanbul, 1998). Soldan sağa: Gülşen Özaydın, Dilek Erden Erbey, Nuran Yavuz, Kevser Üstündağ, Durusu'lu bir kişi ve Sümer Gürel Hocamız.

yaptığı esnada öğrencisi olan Ferda Keskin'i 90'lı yılların sonunda atölyeye kısmi zamanlı hoca olarak davet ederek bu geleneği başlatmış olması bölüm için büyük bir kazanım olmuştur.

Sümer Hoca atölyedeki uygulamalarda öğrencilerin kendi içinde tutarlı olma

ve gerekçelerini açıklama kaydıyla her türlü düşüncesine saygı duyardı. Ancak öğrenci açıklamasını yapamayıp hikâye anlatmaya başlayınca “şimdi bize kahve falı baktırma” deyip gerektiğinde eleştirisini de sert bir biçimde ortaya koyardı. Atölyenin kurgusunun geliştirilmesi ve değerlendirme süreçlerinde her zaman eşit bir yapı kurar, ekip üyelerinin yenilikçi fikirlerine daima açık olurdu. Her yıl İstanbul'da atölye çalışma alanı belirlemek için, okulun minibüsü ile yer arardık. Minibüs şoförlerimizin gündelik yaşam pratikleri içindeki mekân ve yer bilgilerini çok önemser, bazen rotamız kendiliğinden bu deneysel yerlerle belirlenirdi. Birinci sınıflarla kavranabilir nitelikte olması için küçük yerlere gidilir ve yaklaşık bir hafta süresince orada kalınırdı. Bu süre zarfında ilkokul ziyaretleri ile yerel halkla birlikte akşamları kahve toplantılarının yapılmasını çok önemser ve adına katılımcılık demeden daha ilk günden öğrenciye bu süreci bilfiil yaşatırdı. Kendisinden çok şey öğrendiğimiz Sümer Hocamızı saygıyla anıyorum.

* Prof. Dr., TED Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

YAVAŞ YAVAŞ SÜMER HOCA'NIN SİLÜETİNE ALIŞIYORUZ...

Baykan Günay*

İkinci Sınıf: Tanışım

1963 yılında girdiğim ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nün birinci yılında derslerimizi mimarlık öğrencileri ile alıyoruz; kalabalık bir sınıfta kim mimarlık kim şehircilik öğrencisi bunu öğrenmekte zorlanıyorum. Mimarlardan ayrı olarak aldığımız Mübcecel Kıray'ın sosyoloji dersinde yavaş yavaş sınıfımı tanımaya başlıyorum. Bu da yeterli değil, başka bölümlerden ve bizden büyük sınıflardan da öğrenciler var. Bu arada da kimi şehircilik öğrencilerinin Mimarlık Bölümü'ne transfer yapma arzusunda olduğunu anlıyorum.

İkinci sınıfa geçtiğimizde sınıfım ortaya çıkıyor; Ali Lütfi Öncel, Baykan Günay, Erdoğan Erel, Gürkan Ertaş, Mustafa Kemal Paşa, Özer Örüklü, Raci Bademli, Riazüddin Ahmet, Tonguç Çilingir. Esas stüdyo dersimizin adı “Fiziksel Çevre” (Physical Environment) 12 kredi ve hocalarımız İrem Acaroğlu ile Mark Fortune. Tasarıma yönelik dersimizin adı ise Mimari Tasarımın İlke ve Teknikleri (Principles and Techniques of Architectural Design).

Siluet denemesi: Baykan Günay. (Sümer Gürel: Mimarlık Fakültesi Sözlü Tarih Çalışmaları Arşivi, 2006).

Kuramsal dersler ve stüdyo çalışmaları ile öğrencilerde mimarlık ilkeleri ve değerlerini geliştirmeyi amaçlayan dersin hocalarından Dündar Elbruz'u bir önceki yıldan tanıyoruz. Kendisiyle birlikte bu dersimize girecek Sümer Gürel'i bize tanıtıyor ve böylece dostluğumuz başlıyor. Sanırım ODTÜ'ye yeni geldiği için Sümer Hoca'nın adı ve fotoğrafı 1964-1965 Kataloğu'nda değil, *Progress 65'*te yer alıyor.

Dündar ve Sümer Hocaların birlikte verdikleri derste bize çok basit mimari yapı tasarımları öğretiliyor; ODTÜ giriş kapısında bekçi kulübesi, konut, küçük park, dükkânları olan bir konut grubu gibi projeler verdiklerini anımsıyorum. Plan, kesit, cephe nasıl çizilir, hangi ölçeklerde neler, nasıl gösterilir, hangi öğelerin ayrıntıları çizilir, gibi konularda bilgi ve beceri kazandırmaya çalışıyorlar. Kütüphanede bulduğumuz *Das Fenster* kitabı bize çok yardımcı oluyor.

Dündar Hoca çizimler nasıl süslenir, peyzaj ve görüntüler nasıl ifade edilir, bunları gösteriyor, Sümer Hoca da teknik çizimlerin nitelikleri gösteriyor

İbrahim Hasan Erkan, Akın Haykır, Tamer Çelensü, Sümer Gürel, Doğan Kınık, Servet Mutlu (sırtı dönük), Mustafa Kemal Paşa (ilerde sırtı dönük), Başkan Günay, Erdoğan Erel. Başkan Günay Belgesi (1965)

ve öğretiyor. Daha sonra kimi şehir plancıları tarafından eleştirilse de bu dersin dünyaya bakışımı çok etkilediğini belirtmem gerekiyor. Bunun sonunda mimarlık diploması almayacağımızı biliyoruz, ancak kentin alt ölçeklerinde ne olup bittiğini de böylece kavramaya başlıyoruz.

Yavaş yavaş Sümer Hoca'nın silüetine de alışıyoruz. Her zaman iyi giyinen, kibar, en çok kızdığında paşalar ya da paşam diyen bir kişilik. Masa üstünde bize çizerek gösteren, kollarını sıvayan ve ara sırada piposunu içen.

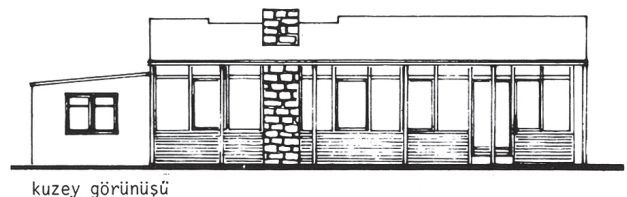
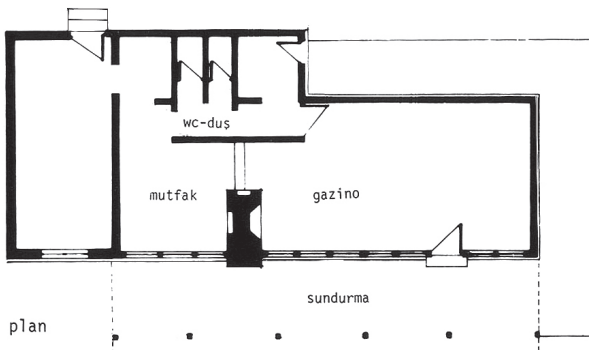
Derste, Dündar Elbruz ile birlikte sürekli çizim ve tasarım temrinlerini üretiyoruz, yer yer çizdiklerini saklayarak taklit etmeye çalışıyoruz. Hocalarımdan öğrendiğim usta-çırak ilişkisini, kendim de bir eğitmen olarak hâlâ sürdürmeye çalışıyorum.

İkinci Sınıf Yaz Stajı

İkinci sınıfın sonunda Ünye'de Gölevi Köyü için mimarlık öğrencileri ile birlikte Karadeniz kıyısında bir gazino inşa edeceğimizi öğreniyoruz. Sümer Gürel ile en çok bir arada olduğum dönem, Ünye'nin Gölevi yerleşmesinin yalısında ODTÜ Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümleri ikinci sınıf öğrencilerinin ortaklaşa yaptıkları yaz stajıdır.

Yapının tasarımı Sümer Hoca'ya ait. Kendisi Danimarka ekolünden geliyor; mimarlığının temelini yalınlık oluşturuyor. Çok farkında değiliz, ancak modern nedir konusunda çıplak beton ODTÜ Mimarlık Fakültesi binasından sonra, ahşap ve taştan oluşan yeni bir modern ile karşılaşıyoruz.

Gölevi Gazinosu Plan ve Cephe (Süha Özkan; ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yaz Uygulamaları, 1974).

Ön Sıra: Erol Güçüz, Gürkan Ertaş, Özer Örüklü, bilinmeyen kişi, Erdoğan Erel; arka sıra: Riazüddin Ahmet, Sümer Gürel. Gürkan Ertaş Belgesi (1965)

Foseptik çukuru

Sümer Hoca, Erdoğan ile beni inşaat alanında bir foseptik çukur kazımı için uygun buluyor ve bizim bunu iki gün içinde kazacağımıza inanıyor. Deli aşçımız da bize Makis (Masist) yakıştırmasında bulunuyor. Erdoğan benden de iri, başlıyoruz kazmaya. Sanırım ikinci günün sonunda, epey ilerlemişken, yağmur kazdığımız yeri karayolunun kenarındaki hendek. Bu bize ders olsun diyerek bir başka konum seçiyoruz; hepsi öğrenme süreci...

Günlük Yaşam

Gazininonun yapılacağı yere yaklaşık bir kilometre uzakta tepelik bir arazide eski bir yapıda kalıyoruz. Yer yatakları, foseptik üzerine oturtulmuş tuvalet ve

zengin doğa mekânımızı oluşturuyor. Sabahları yokuş aşağı denize bakarak şantiyeye gidiyoruz, öğle yemeği şantiyeye geliyor, akşam yokuş yukarı tırmanarak kulübemize kavuşuyoruz. Akşam karavanası ile birlikte rutin yaşamımız sürüyor.

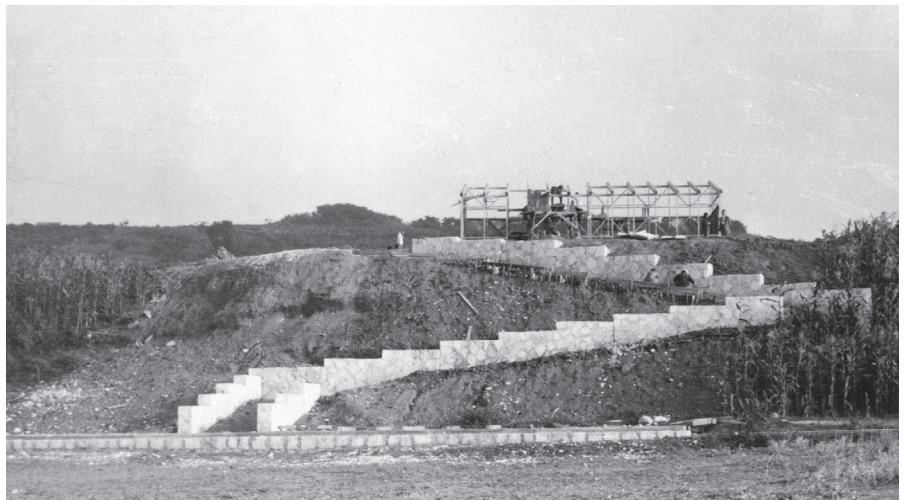
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü öğrencileri olarak iki işimiz daha var; Ünye kent merkezinde durum tespit ve işyerleriyle anket çalışması yapıyoruz. Gölevi Köyü'nde de anket yürütüyoruz; ancak evler arasında 100-200 metre, kimi zaman da derin bir vadi bulunan bu yerleşmede zorlanıyoruz.

Bir dönem Sümer Hocanın eşi Sevinç Hanım da bize katılıyor ve çok iyi Türk musikisi icra ettiklerine tanık oluyoruz. Toplumsal yaşamımız Samsun ve Trabzon gezileriyle zenginleşiyor. Akşam üstleri Ünye İskele Parkı'nda çay içmek ve dondurma yemek de diğer keyiflerimiz. Arada bir gittiğimiz Ünye Hamamı sonrası yerel basında çıkan ODTÜ öğrencileri kızılı erkekli hamama girdiler haberi hepimizi üzüyor. Buna karşılık bir seferinde Sümer Hocam benden bir kese seansı istiyor. Öyle keselemişim ki, neredeyse sırtını yüzümü. Çok sonraki karşılaşmalarımızda da bu konu gündeme geliyor ve gülümsüyoruz.

Kopenhag

1960'ların revaçta mekânı Kopenhag, o dönemde özellikle mimarlar tarafından yeğleniyor. Danimarka hem mimarlıkta hem de her türlü ürünün tasarımında öncü bir ülke. Üçüncü sınıfta Raci Bademli ile Sümer Hocaya başvuruyoruz. Mektuplar yazıyor, referanslar gönderiyor ve biz 1966 yazını

Baykan Günay Belgesi (1965)

Kopenhag'da geçiriyoruz. Bize bir çift çay bardağı ve şal vererek tanıdıklarına iletmemizi rica ediyor. Raci bir mimarlık bürosunda, ben de Hvidovre Belediyesi'nde çalışıyorum. Bu ilk yurtdışı yolculuğum ve bu deneyimi Sümer Hocaya borçluyum. Para da kazanıyoruz, bir fotoğraf makinesi ile av tüfeği alıyorum, dönüşte de Viyana, Venedik, Roma ve Brindizi'yi gezme şansı yakalıyoruz. 2004 yılında tekrar gittiğim Kopenhag'da bir kent nasıl korunur onu anlıyorum. Çalıştığım Belediye binasını ziyaretimde bir çalışana Sümer Hocamın referans vererek beni gönderdiği Bo Jensen'i soruyorum ve 1966'da o binada çalıştığımı söylüyorum. Kendisinden çok eski olduğumu anlıyorum.

1967 yılında, o dönemde bölüm tarafından düzenlenen bir Karadeniz gezisinde Sümer Gürel'in tasarımını daha iyi kavrayabiliyoruz. Basit bir mekânda taştan inşa edilen ocak ve bacasının hem iç mekânı tanımladığını, hem de eğik çatı ile

birlikte zengin bir cephe oluşturduğunu gözlüyoruz. Aklımıza inşaat sırasında öğrendiklerimiz geliyor; taş ocak ve baca, iki yana eğik çatı, ahşaba çivi nasıl eğik çakılmalı, kumsala inen merdivenleri tutan taş duvarlar, bina nasıl yerden yükseltilir ve ahşap, kreozot (o dönemde sentetik koruyucular yok, organik maddelerden üretilen bir katran türü) ile nasıl korunur gibi konuları anımsıyor ve binamızdan gurur duyarak Sümer Hoca'ya şükran duyuyoruz.

1968'de mezun olduktan sonra Sümer Hoca ile yeniden ne zaman karşılaştım anımsamıyorum. 1971 yılından sonra yurtdışında ve içinde çeşitli görevlerde bulunduğu sırada uzun bir dönem iletişimimiz kopmuştu; ta ki Cumhuriyet Gazetesi'ndeki bir yazısını görene kadar: "Avrasya'nın Başkenti: İstanbul" (*Cumhuriyet*, 20.12.1992). Ben de Mimarlık Dergisi'nde biraz yanıt, biraz Ankara-İstanbul ikilemine değinen bir yazı gönderiyorum: "Türkiye'nin Başkenti: Ankara"; (*Mimarlık*, Mart 1993, Sayı 251). Biliyorum ki Avrasya'nın

Gölevi Gazinosu kumsal basamakları ve duvar, 1965; (Süha Özkan; ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yaz Uygulamaları, 1974).

Gölevi Gazinosu kumsal basamakları ve duvar, 2006; (Baykan Günay Belgesi).

Başkenti mecazi bir deyim. Kendisi yazımı görmüş ve bana yazdığı mektupta bunu yineliyor. Ancak bana ne alındı ne de gocundu, seyrek görüşmeye dayalı dostluğumuz sürdü.

Sümer Hocamı 2006 yılında bir yarışma vesilesiyle gittiğim Ünye’de yine anımsıyorum ve staj yaptığımız mekânları gezme şansı buluyorum. Yaptığımız gazinin yanına daha sonra, bence çok uyumsuz bir küçük motel eklendiğini biliyorum. 2006 yılındaki gözlemim ise çevre çarpık yapılarla dolmuş ve yaptığımız gazino binasını tanımak olanaklı değil. Özgün yapının ahşap kaplaması, taş baca yok edilmiş, tanımsız bir yapılar grubu çevreyi doldurmuş. Umarım Sümer Hocam bu halini görmemiştir.

Burada ilginç bir sürprizle karşılaşıyor ve kumsala inen basamakları tutan taş duvarın ve yaya yolunun varlığını sürdürdüğünü görüyorum. Bu beni mutlu ediyor ve en azından Sümer Hocamın bu eserinin tarihe kazındığını gözlüyorum.

Sonuç

Yitirdiğimiz kişileri nasıl yorumlamalıyız konusu, yaşlandıkça beni daha da meşgul ediyor. Şehir ve Bölge Planlama alanının kurumsallaşması ve eğitimi Cumhuriyet’in önemli hamlelerinden. Ben de 1960’larda başlayan bu eğitim süreci içinde bir öğrenci olarak var oldum. Hocalarım ise çoklukla mimar kökenli ve pratikle ilişkilerini koparmamış kişilerdi. Kuşkusuz bu eğitim süreci oluşurken çok sayıda farklı disiplinden gelenlerle de tanışıyoruz ve eğitiliyoruz. Karşılaştırdığımda bu yeni disiplini ve eğitimini var eden isimler ön plana çıkıyor ve mesleğime neler kattıklarını düşünüyorum.

Fritz Janeba, Dündar Elbruz, Gönül Tankut, Tuğrul Akçura, Ekmel Derya, Esat Turak mimar kökenliler ancak yeni bir alanın oluşturulmasında öncü olmuşlar; hepimizin gelişmemde rolleri var. Önce eğitmenim sonra dostum sevgili Sümer Hocamı saygı ve sevgiyle anıyorum.

EN GÜZELİ, SABAH NEŞESİNİ YAŞADIK SİZİNLE

Hürriyet Öğdül*

İnsan olduğumuzu duyumsamanın en güzel yollarından biri sohbet demiştiniz sevgili Sümer Hocam, diğeri de dostluk. “Giderayak Söyleşiler” inizde bu iki kelimenin Batı dillerinde karşılığı yok demiştiniz. Bizim dilimizde, bizlerle birlikte kurduğunuz ve öğrencileri de kattığınız o dilde karşılığı var sohbet ve dostluğun.

Bizler genç, siz orta yaşlarınızda iken kurduk o bağı. Öğrenciler henüz birinci sınıfta derse “nokta” ile başlarken yaratıcılığın ortak dilini geliştirdiler sizinle. Değerli olduklarını hissettiler. Biz de öyle, düşüncelerimizin değer bulduğunu gördük, fikirlerin gücüne güvendik.

Meslek öğrenmek dışında bir üniversiteli olmanın önemini bir araya geldiğimiz seminerlerde anladık. Tartışmanın bir konuyu, bir insanı ve kendimizi anlamak için olduğunu öğrendik. Her fikrin değerli olduğunu, dinlemeyi, yargılamadan dinlemeyi,

bir sonuca varmak için değil birlikte ilerlemek için dinlemeyi öğrendik.

Her an şaşırabilmenin ne büyük bir olgunluk olduğunu gördük.

En güzeli, sabah neşesini yaşadık sizinle, gelen sert rüzgârları hafiflikle karşılamanızı izledik.

Sonra bizler orta yaşlarımıza geldiğimizde ve siz daha olgun olduğunuzda tüm varlığınız ile yeniden öğrenmek ve anlatmak heyecanını gördük sizde, buna ihtiyacımız olacak yaşlara gelirken. Yepyeni konularda, felsefede, psikolojide arayışlarınıza şahit olduk. “Ebedi öğrencilik” sizin yaşam şeklinizdi.

Sümer Hocam, bu uzun yıllar boyunca sizinle sohbetin ve dostluğun dilini kurabildiysek ne mutlu bize. Dediğiniz gibi “gönül birlikteliği” mizin her şeyi aşan bir süreklilik taşıdığını hissediyor ve size teşekkür ediyoruz, her şey için.

* Prof. Dr., Mimar Sinan Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

*Prof. Dr., Emekli Öğretim Üyesi, DEÜ,
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

** Prof. Dr., ODTÜ, Şehir ve Bölge Planlama
Bölümü

YÖNÜMÜ BOZKIRDAN EGE'YE ÇEVİREN ADAM

Sezai Gökso*

1981 yılıydı, ODTÜ'nün zor yılları. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nden bir yıl önce mezun olmuş, aynı bölümde Yüksek Lisans eğitimine devam ediyordum. Yüksek lisans stüdyosunun birinci döneminde Ankara'nın ekolojik tehdit altındaki ilçelerinden olan Gölbaşı'nın planlama çalışmasını tamamlamış, İlhan Tekeli Hocamızın önerisiyle, planlama kongresinde bu çalışmayı birlikte yürüttüğüm iki arkadaşım ile sunmuştu. İkinci dönemde kendisini hiç tanımadığımız ve o yıl için ODTÜ'de bulunan misafir öğretim üyesi Sümer Gürel'in görevlendirilmiş olduğunu öğrendik. Stüdyoya girip yaptığı sunuş konuşmasındaki sıcak ve bilge tavrı nedeniyle, Bölümün ne kadar yerinde bir tercih yapmış olduğunu düşünmüştük. Bizi çalışma konusu seçiminde serbest bırakmış, konularımızı kendimizin belirlemesini istemişti. O sıralarda Bölümde, bir yandan Tansî Şenyapılı Hoca ile birlikte gecekonduların arşivinin oluşturulmasında, bir yandan da İlhan Hoca'nın Bölümüne kazandırdığı Ankara Belediyesi İmar İdare Heyeti karar dosyaları ve haritalarla birlikte şehircilik arşivinin kurulmasında çalışıyordum. O arşiv çalışmaları sırasında, dosyaları raflara dizerken, merakla İmar İdare Heyeti'nin Ankara için aldığı kararları okuyordum. Sümer Hoca'ya yapacağım

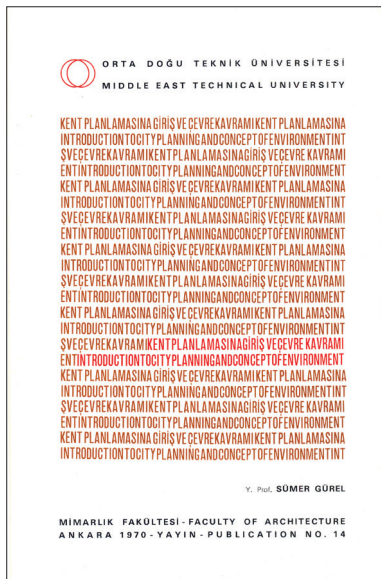
çalışmada, sözünü ettiğim kararlardan ve haritalardan yararlanarak, özel bir yasa ile 1930'lu yıllarda gelişen Yenişehir'in kentleşme öyküsünü çıkartmak istediğimi söyledim; hoşuna gitti ve bir çerçeve üzerinde anlaştık. O çalışma bittiğinde çok beğendiğini, hatta oradan bir makale çıkarmam konusunda beni cesaretlendirdiğini de çok iyi hatırlıyorum. Daha sonra o makale, stüdyo çalışmasının kapsamına aştı ve Tarık Okyay anısına hazırlanan iki ciltlik kitap çalışmasının içinde yer aldı. Ama bundan çok daha önemlisi, Sümer Hoca beni, İzmir'de yeni kurulmuş ve kadrolaşma çalışmaları içerisinde olan Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'ne asistan olarak çağırdı. Bu benim aklımda olan bir şey değildi; ben, küçük bir İzmir geçmişim dışında, 22 yıllık yaşamımı Ankara'da geçirmiştim. İzmir ise hiç bilmediğim bir yerdi. Bugün, bu Ege Denizi'ne cepheli şehirde, yaşamımın yarısından fazlasını geçirmişim ve bunun sebebinin Sümer Hoca olduğunu çok iyi biliyorum. İzmir'de Hoca ile çok fazla birlikte çalışma fırsatımız olmadı, ama birlikte girdiğimiz bir planlama stüdyosunda, küçük ölçekli bir plan paftasının herhangi bir yerine bir nokta koyarak, öğrencilere bunu söylediğini çok iyi hatırlıyorum; bu nokta olun ve büyük ölçekli düşünün.

AÇIKLIK, ANLAŞILABİLİRLİK, YALINLIK ve SÜMER GÜREL

Çağatay Keskinok**

Sümer Gürel doğrudan hocam olmadı. ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'ne öğrenci olarak girdiğimde, o Bölümünden ayrılmıştı çoktan. Ancak onun Mimarlık Fakültesi Yayınları'ndan çıkan *Kent Planlamasına Giriş ve Çevre Kavramı* kitabını kendisinden daha çok biliyorum. Yıllar sonra, Yıldız Üniversitesi'nde Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu'na bir bildiri sunmuştu. Sunuş sonrasında, Gönül Tankut ve Sümer Gürel Hocalarla öğle yemeğinde birlikteyiz. Sümer Gürel Hoca, 1999 Depremi sonrasında bu Kolokyum sırasında soyut sunumlardan bunalmış

olacak ki, bana “senin söylediklerini anlıyorum, ancak kimi sunuşları anlamakta güçlük çekiyorum” demişti. Bu kısa görüşmemizden bir sonuç çıkardım: Soyutlamalar gereklidir; ancak soyutlamalardan yaşama dair basit ve anlaşılabilir sonuç üretmeliyiz, anlaşılabilir olmalıyız her zaman; işi toplumla olan şehir planlamayla uğraşıyorsak eğer..

Sümer Gürel, *Kent Planlamasına Giriş ve Çevre Kavramı*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, Ankara, 1970.

Fotograf: (soldan sağa) Sümer Gürel, Kevser Üstündağ, Manuel Costa Lobo, Hürriyet Öğütü, Dilek Erbey

SÜMER HOCA'NIN ARDINDAN

Dilek Erbey*

İlk tanışmam, 1988'de daha öğrenciyken Şişli'deki bürosunda oldu. Gürel Planlama, gördüğüm ilk planlama bürosuydu. Tecrübesi, üslubu, hitabeti, kıvrak zekâsı, nüktedanlığı, sakalı, piposu, kadife ceketleri ve fuları ile tanıdım onu.

Dünya insanıydı, hiçbir yere kök salmadan, mutlu olduğu, çalıştığı, öğrendiği ve öğrettiği her yeri kendine mekân yapmıştı.

Asistan olduğum ilk yıl, ikinci sınıf atölyesinde ve sonrasında birlikte çalıştığım tüm atölyelerde hoca olmanın inceliklerini öğrendim ondan.

Belki başka hiçbir şekilde gitmeyeceğim ama müthiş bir deneyim olan Pakistan seyahati için de ona çok şey borçluyum. Orada çevresinde yarattığı sevgi dolu öğrenci ve dost grubunu tanıma şansım oldu.

Etrafı hep kalabalıktı. Dile merakı ve yeteneğinden midir bilmiyorum; iyi bir dinleyiciydi ve sohbeti her zaman güzeldi. Her gün yeni bir tartışma konusu getirir, düşünür, sohbet eder ve yazardı.

Meleklerim dediği asistanlarından biri olduğum için çok mutluyum. Yeri her zaman özel kalacak..

KADİM DOSTUM SÜMER HOCAM...

Kevser Üstündağ**

Hayatta yol göstericiler sadece izinden yürümemizi isteyenler değil, yeni buluşmalara yeni ufuklara erişebilmemiz için yolumuzu açanlar aslında. Geleceğin bilinmezliğini, endişesini paylaşanlar ve birlikte yürüyerek korkuları azaltanlar. Hiçbir zaman hayatta tek başına çaresiz çözümsüz kalınmayacağını hissedenler ve hissettirenler. Ortaya konulan değerini iyi ya da kötü olduğunu kişisel olarak yargılamadan evrensel bir bakışla eleştirenler. Değere değer katmak için uğraşan, çaba harcayanlar. Ortaya çıkanların sonucunun öneminden çok süreçteki kazanımları

değerlendirenler. Yaşamda insanı insan yapan en değerli şeyin ilişkiler ve ilişkilerden kurulu bir ağ olduğunu vurgulayanlar ve bu ipleri koparmanın hayati değerleri tehlikeye attığının deneyimlerini paylaşanlar...

İşte Sümer Hocamdan bahsediyorum. Her zaman öğrenmeyi, öğrenci olmayı tercih etmiş ve öğretmeyi yaşam biçimi olarak seçmiş bir eğitimciden bahsediyorum. Yaşamı boyunca birlikte öğrendiğimiz ya da bizlerle her zaman ilk kez öğrendiğini sandığımız Sümer Hocam. Yeniye paylaşabilmenin heyecanını o konuyu

* Dr., Mimar Sinan Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

** Doç. Dr., Mimar Sinan Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

ilk kez duyuyormuşçasına verdiği tepkilerle bizlerin ve her öğrencinin verdiği tepkiyle deneyimlemesini ve heyecanını şimdi daha iyi anlıyorum. Bir öğretim üyesinin pedagoji eğitimi ile birlikte tiyatro eğitimi alması gerektiğini savunurken Sümer Hocam tam da bunları kastediyormuş aslında.

Üniversiteye yeni gelen öğrencilerle sanki her yıl ilk kez temel tasarım eğitimi veriyormuşçasına heyecanlanması ve birinci sınıf Temel tasarım atölyesinde öğrencileri ve bizlerle karşılıklı öğrenmeye devam etmesi bile, yılların ona kazandırdığı tecrübesiyle deniz, derya bilgisini her zaman paylaşmaya açık olduğunu keşfettirdi bize.

1993 yılında başlayan ve yıllarca süren beraberliğimizde neler üretebileceğimizin farkında bile değilmişim ilk yıllarda. Üretmenin sadece kâğıt üzerinde olmadığını, değerleri yüz yüze kazanmanın karşılıklı önemini vurgulardı hep. Noktanın ve nokta olabilmeyi, o küçücük başlangıcın kıvılcımında var olan enerjiyi ve ateşi bizlere her eğitim yılında yeniden hissettirdi. Noktadan şehre giden yollarımızı kendimiz bulalım diye.

Her yeni bilgiyle görüşmeye gittiğimde sanki ilk kez duyuyor ve yorumluyor

hissini yaratması bendeki araştırma ve çalışma şevkini öylesine tetikliyordu ki tezimin bilim dünyasına olan katkısının biricik olacağına inanarak yazıyordum. Sonuçta tezimin biricik olmadığını anladım ama Sümer Hoca ile yaşadığım süreçte kazandırdığı tüm değerlerin biricik olduğuna inanıyorum.

Kadim dostum Sümer Hocam...

Yan yana, göz göze iletişimi hep canlı tutabilmenin geleneğinin ilkinin 1992-93 yılında başlattık. Kültür seminerleri Çarşamba söyleşileriyle devam etti...

Şakaları ve espri kabiliyeti ile anılarını ironiler kullanarak unutulmaz kılmayı başarırdı. Çok iyi bir gözlemci ve çok iyi bir öğrenci olarak kendini tanımlardı. Samimi, içten, alçakgönüllü öğütlerinin en başında kendini tanımak ve sabırlı olmak geliyordu. Kendini hatalarıyla birlikte kabullenerek çevresindekileri daha da iyi tanımaya başladığını belirtirdi.

Yarım bıraktığımız makaleler, kitaplar, sohbetler hiç bitmesin... Hala hayatıma çok şey katıyorsunuz. KADİM DOSTUM SÜMER HOCAM...

Bana profesör olmayı değil öğrencisi ile KADİM DOST olabilmeyi öğreten Sümer Hocama saygıyla.

